

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1943 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger m. m.

Genom en den 28 maj 1943 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 312, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger.

Härigenom förordnas som följer.

Ränte- eller utdelningskupong som avses i 25 § lagen om skuldebrev skall, ändå att den ej företes till inlösen inom där angiven tid, icke upphöra att gälla före den 1 juli 1944.

Vad nu sagts äger ej tillämpning, där den i nämnda lagrum angivna tiden gått till ända före denna lags ikraftträdande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) L a g

om förlängning i särskilt fall av tiden för rätt att lyfta utdelning i konkurs.

Härigenom förordnas som följer.

Där på grund av förhållanden, som föranletts av krig, svårighet föreligger för borgenärer i konkurs att inom tid som anges i 148 a § konkurslagen anmäla sig att lyfta utdelning i konkursen, äger Konungen meddela förordnande om förlängning av nämnda tid för borgenärerna i konkursen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1944.

Förordnande som meddelats med stöd av lagen äger icke giltighet längre än denna är gällande.

I 25 § lagen om skuldebrev stadgas en särskild preskriptionstid för förfallna kuponger till vissa värdepapper. Bestämmelsen avser räntekuponger till obligationer och andra skuldebrev, som äro utgivna i större antal och uppenbarligen avsedda för den allmänna rörelsen, samt utdelningskuponger till aktiebrev. Om sådan kupong ej företetts till inlösen inom tre år från förfallodagen, skall den ej vidare vara gällande. Avtal om kortare tid är utan verkan.

En särskild preskriptionstid gäller även beträffande utdelning i konkurs enligt 148 a § konkurslagen. Om borgenär icke inom två år från det förslag till slututdelning eller beslut i anledning av klander mot förslaget vunnit laga kraft eller, om han först senare blivit berättigad att utan borgen lyfta honom tillagda medel, inom två år därefter anmält sig att lyfta dem, går han förlustig utdelningen. Medlen skola fördelas mellan de borgenärer, som bevarat sin rätt, eller överlämnas till gäldenären.

Med hänsyn till att krigsförhållandena medfört särskilda svårigheter att iakttaga de sålunda stadgade tidsfristerna ha framställningar gjorts om förlängning av dessa frister för vissa fall.

Sålunda har den franska sammanslutningen *association nationale des porteurs français de valeurs mobilières* i en den 13 maj 1943 dagtecknad skrivelse till chefen för justitiedepartementet framhållit, att efter krigsutbrottet i september 1939 för många franska innehavare av värdepapper — mobiliserade, krigsfångar, flyktingar, innevånare i kolonier m. fl. — mött de största svårigheter att få utländska kuponger inlösta. Sedan juni månad 1940 hade det för sådana franska rättssinnehavare i de allra flesta fall varit fullständigt omöjligt att få svenska kuponger inlösta, eftersom ingen betalningsöverenskommelse träffats mellan svenska regeringen och franska regeringen i fråga om transfereringen i dylika fall. Under dessa förhållanden skulle det vara mycket önskvärt, om den i Sverige för aktie- och obligationskuponger gällande preskriptionstiden bleve förlängd för franska medborgare, intill dess fredstillstånd inträtt i Europa.

Vidare har *aktiebolaget Kreuger & Tolls konkursbo* i skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 4 maj 1943 hemställt om förlängning av den tid, inom vilken borgenärerna i nämnda konkurs, i vilken förslag till slututdelning framlagts den 11 juni 1941, hade att anmäla sig för lyftande av dem tillkommande utdelning. Som skäl för denna hemställan har i skrivelsen anförts att utdelning å fordringar, som grunda sig på av bolaget utgivna obligationer, s. k. secured debentures, fortfarande innestå i betydande omfattning. Enär sådan utdelning finge lyftas endast mot att obligationerna förededdes för förvaltarna eller för en bank i New York samt obligationerna i fråga i stor utsträckning placerats utomlands, vore det sannolikt, att ett ej obetydligt antal obligationsinnehavare i utlandet på grund av nu rådande förhållanden varit ur stånd att förete obligationerna för lyftande av utdelning.

Skandinaviska banken aktiebolag, som medverkat vid emitteringen av nämnda secured debentures på den svenska marknaden, har i en den 10 maj 1943 dagtecknad skrivelse tillstyrkt bifall till konkursboets hemställan.

Även från *association nationale des porteurs français de valeurs mobilières* har framställning gjorts om förlängning av preskriptionstiden för lyftande av utdelning i aktiebolaget Kreuger & Tolls konkurs. I en den 27 april 1943 dagtecknad skrivelse har nämnda franska sammanslutning bland annat framhållit, att ett betydande antal utländska innehavare av secured debentures på grund av rådande exceptionella förhållanden icke vore i stånd att förete dessa i Stockholm för lyftande av utdelning. En framställning med samma yrkande har den 11 maj i år gjorts av *association belge pour la défense des détenteurs de fonds publics*.

Med anledning av de förut återgivna framställningarna har inom justitiedepartementet upprättats en *promemoria angående förlängning av vissa preskriptionstider vid krig eller krigsfara m. m.*

Efter en redogörelse för gällande rätt och de i ämnet gjorda framställningarna har i promemorian först behandlats frågan om förlängning av den treåriga preskriptionstiden för kuponger till aktier och obligationer m. m.

Därvid har i promemorian framhållits, att obligationer, som utgivits av olika svenska rättssubjekt, och aktier i svenska bolag givetvis i viss utsträckning funnes på utländska händer. De av kriget orsakade avspärrningsåtgärderna hade försvårat eller omöjliggjort kommunikationerna med de flesta främmande länder, och dessutom kunde det antagas, att åtskilliga rättsinnehavare till följd av krigsfångenskap eller andra orsaker vore förhindrade att överhuvud taget vidtaga rättsliga dispositioner. Det skulle vara obilligt, om den korta preskriptionstiden i sådana fall medförde förlust av rätten till ränta eller utdelning. Enligt inhämtade upplysningar hade detta förhållande även varit föremål för uppmärksamhet i svenska bankföreningen. Ett flertal svenska företag hade på föreningens förfrågan frivilligt utfäst sig att icke åberopa preskriptionsbestämmelsen, när svensk bank som presenterade kupongen uppgåve att hinder för kupongens presenterande mött på grund av de av kriget orsakade utomordentliga förhållandena på det internationella området. Det syntes emellertid påkallat, att en allmän undantagsbestämmelse infördes genom lagstiftning för att vinna en mera betryggande reglering.

Vidare har i promemorian erinrats därom, att svenska värdehandlingar på utländska händer kunde ha blivit förstörda under kriget. Billigheten syntes kräva, att innehavarna av sådana handlingar finge rimlig tid på sig för att låta döda dem jämte därtill hörande kuponger, innan all rätt på grund av kupongerna upphörde. Genom att handlingarna och kupongerna dödades bleve rättsinnehavarna berättigade att erhålla nya i deras ställe, och skulle sålunda, om preskriptionstiden utsträcktes, kunna göra gällande sin rätt till inestående ränta eller utdelning.

Därefter har i promemorian framhållits, att den undantagsregel, som av

nu angivna skäl syntes önskvärd, kunde utformas enligt olika alternativ. Därom har vidare anförts följande.

Det för tillämpningen enklaste sättet att lösa frågan vore att generellt utsträcka den i 25 § skuldebrevslagen angivna tiden för alla kuponger som där avses. Härvid åsyftas dock icke kuponger, beträffande vilka preskriptionstiden vid lagens ikraftträdande redan gått till ända. I alla andra fall kunde tiden utsträckas förslagsvis i första hand t. o. m. den 30 juni 1944 för att i mån av behov framdeles ytterligare förlängas. En bestämmelse av denna art skulle visserligen gå längre än som påkallades av de skäl vilka anförts för ett ingripande genom lagstiftning, i det att även de som ej haft giltig orsak för underlåtenhet att förete sina kuponger komme att bevaras vid sin rätt. Å andra sidan bör framhållas, att kupongerna äro av löpande natur och bruka företes till inlösen vid olika penninginstitut såväl här i landet som utomlands. Därest det skall utgöra ett villkor att giltig orsak till dröjsmål förelegat, kan det icke gärna sättas i fråga, att — fränsett domstol — någon annan än gäldenären (bolaget) skall äga att pröva villkorets förhandenvaro med bindande verkan. Härav skulle möjligen kunna förandleas, att kupongerna måste av innehavaren sändas direkt till gäldenären (bolaget) för inlösen och att den mera praktiska utvägen att vända sig till bank icke skulle komma att stå till buds. Om återigen gäldenären (bolaget) vägrar att godkänna uppgiven orsak, skulle kravet prövas av domstol, vilket självfallet innebär omgång och tidsutdräkt.

De olägenheter som skulle följa av en generell utsträckning av preskriptionstiden synas icke vara alltför betydande. Gäldenären (bolaget) blir nödsakad att hålla rättsförhållandet öppet under längre tid men detta måste anses vara en lindrig pålaga. Att det skulle vara obilligt mot gäldenären att han ej kan tillgodogöra sig ett belopp som i alla fall obestriddligen intill preskriptionstidens utgång tillkommer annan, lär icke med fog kunna göras gällande. En praktisk olägenhet av den utsträckta preskriptionstiden är emellertid, att den som enligt 25 § andra stycket skuldebrevslagen inom kupongs giltighetstid anmält att kupongen förstörts eller eljest förkommit ej kan påräkna att få lyfta ränta eller utdelning efter tre år från förfalldagen, om han gör sin rätt sannolik. Han måste vänta tills den längre preskriptionstiden gått till ända, såvida ej gäldenären (bolaget) frivilligt utbetalar beloppet. Även detta synes vara en sådan olägenhet som en rättsägare under nu rådande förhållanden får finna sig i. Dessutom må framhållas, att även om preskriptionstiden skulle utsträckas allenast för den som visat giltig orsak för dröjsmål, samma påföljd sannolikt skulle inträda med avseende å tillämpningen av 25 § andra stycket skuldebrevslagen.

Då den som innehar värdepapper givetvis är angelägen att lyfta sin utdelning när den är tillgänglig, är det sannolikt att de olika alternativen ekonomiskt skulle bliva av ungefär samma verkan för gäldenären (bolaget). I nästan alla fall, då en kupong företes efter treårstidens utgång, skulle säkerligen någon orsak kunna påvisas som har samband med kriget.

Därest en generell utsträckning av tiden i 25 § första stycket skuldebrevslagen skulle anses alltför vittomfattande, kunde det tänkas att Kungl. Maj:t tillerkännes befogenhet att bestämma, för vilka gäldenärer (bolag) den utsträckta preskriptionstiden skulle gälla. Härvid skulle tillses, att förordnande om en sådan utsträckning skulle komma att gälla i fråga om sådana obligationer eller aktier som vunnit internationell spridning. Det är dock svårt att med säkerhet bedöma denna fråga och förordnande skulle antagligen behövas i ett stort antal fall.

Om en mera restriktiv väg anses böra väljas, skulle den ifrågasatta undan-

tagsregeln förslagsvis kunna gälla i sådana fall, då en kuponginnehavare på grund av förhållanden som föranletts av krig haft skäligen ursäkt för underlåtenhet att förete kupongen inom den stadgade tiden. Då verklig bevisning härom icke alltid kan förebibras, bör det vara tillräckligt med att förhållandet göres sannolikt, något som ofta torde ligga i öppen dag. Väljes detta alternativ, torde det vara nödvändigt att även stadga viss frist från det hindret upphört. En sådan regel skulle emellertid ytterligare försvåra tillämpningen, eftersom fristen bleve olika för olika rättsägare.

I promemorian uttalar, att vid övervägande av de olika möjligheterna förefölle de bästa skälen tala för det alternativ som innebure en generell utsträckning av preskriptionstiden.

I fråga om behovet av en förlängning av den tvååriga preskriptionstiden för rätt att lyfta utdelning i konkurs har i promemorian framhållits, att denna preskriptionstid i allmänhet icke medförde några risker för rättsförluster till följd av krigsförhållandena. Emellertid förelåge speciella omständigheter i aktiebolaget Kreuger & Tolls konkurs. En avsevärd del av fordringarna i konkursen funnes på utländska händer. Ehuru snart två år förflutit efter slututdelningen, funnes alltjämt ett icke obetydligt belopp, som tilldelats innehavare av s. k. secured debentures men icke lyfts. Det vore troligt, att en del av dessa rättsinnehavare på grund av krigsförhållandena blivit hindrade från att iakttaga anmälningskyldigheten. Med hänsyn till vad sålunda anförts syntes det önskvärt, att det öppnades en möjlighet att medgiva förlängning även av denna preskriptionstid, då behov härav förelåge. Det borde lämpligen ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrift härom.

Slutligen har i promemorian anförts, att det i övrigt icke gjorts gällande något praktiskt behov av utsträckta preskriptionstider.

Vid promemorian hade fogats två i enlighet med nu angivna riktlinjer utarbetade förslag till *lag om förlängning av preskriptionstid för ränte- och utdelningskuponger* samt till *lag om förlängning för särskilda fall av preskriptionstid för rätt till utdelning i konkurs*.

Över promemorian och därvid fogade lagförslag ha yttranden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen, Sveriges industriförbund och svenska bankföreningen*.

I samtliga yttranden ha de föreslagna lagstiftningsåtgärderna i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Beträffande yttrandenas innehåll i övrigt lämnas en översiktlig redogörelse å sid. 8—10 i propositionen, vartill utskottet hänvisar.

I propositionen anför *t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist*, följande:

»Enligt 25 § skuldebrevslagen skola kuponger till aktier och obligationer m. m. företes till inlösen inom tre år från förfallodagen. Därefter förlora de sin giltighet. I 148 a § konkurslagen stadgas en tvåårig frist, inom vilken borgenärer i konkurs måste anmäla sig för att få lyfta utdelning i konkur-

sen. Dessa korta frister kunna under nuvarande onormala förhållanden medföra vissa särskilda risker för rättsförlust. Såsom påpekats i de förut återgivna framställningarna från vissa utländska sammanslutningar, torde det i många fall vara omöjligt för utomlands bosatta rättsägare att här i landet vidtaga föreskrivna åtgärder inom stadgad tid. Kommunikationerna med flertalet länder äro avbrutna eller försvårade, och åtskilliga rättsägare kunna antagas vara urståndsatta att bevaka sina intressen. Under sådana förhållanden synes billigheten tala för att en tillfällig förlängning sker av sagda tider.

Vad först angår den i 25 § skuldebrevslagen stadgade giltighetstiden för kuponger kan en utsträckning av denna tid göras mer eller mindre generell, såsom framhållits i den inom departementet upprättade promemorian. Den där förordade utvägen att stadga en allmän förlängning av tiden har godtagits i de avgivna yttrandena. Detta är självfallet också den enklaste metoden och några mera beaktansvärda olägenheter torde den icke medföra. I anslutning till vad som föreslagits i promemorian vill jag alltså förorda en bestämmelse, enligt vilken giltigheten av ränte- eller utdelningskupong som avses i 25 § lagen om skuldebrev, ändå att kupongen ej företes till inlösen inom där stadgad tid, icke skall upphöra före den 1 juli 1944. I den mån så visar sig erforderligt, bör denna slutdag sedermera framflyttas. Däremot kan jag av principiella skäl icke förorda det av svenska bankföreningen framförda förslaget att återuppliva en rättighet som redan utslocknat genom att giltighetstiden gått till ända före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Den i 148 a § konkurslagen bestämda preskriptionstiden för rätt att lyfta utdelning i konkurs kan, såsom framhållits i promemorian, i allmänhet icke antagas medföra någon särskild risk för rättsförluster under nuvarande förhållanden. En generell regel om utsträckning av denna preskriptionstid är alltså icke påkallad. Med hänsyn särskilt till det mycket stora antalet utländska borgenärer i aktiebolaget Kreuger & Tolls konkurs synes emellertid behov föreligga av en möjlighet att utsträcka den stadgade fristen. Enligt vad i promemorian föreslagits skall därför Kungl. Maj:t erhålla bemyndigande att, då så erfordras på grund av krigsförhållandena, för särskilt fall förordna om utsträckning av denna frist. Detta förslag, som ävenledes tillstyrkts eller lämnats utan erinran i remissyttrandena, torde böra genomföras.»

Lagrådet har lämnat de upprättade lagförslagen utan erinran.

Utskottet. Utskottet har vid sin granskning av de framlagda lagförslagen icke funnit anledning till erinran mot desamma och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 312, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 juni 1943.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Branting, Eskhult, Karl Johan Olsson* och *Linnér*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Ryberg, Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson* samt herr *Nilson* i Eskilstuna.
